

Investeringsbanen voor de onderkant

De PvdA trok voorafgaande aan de verkiezingen vooral de aandacht met haar plannen om de AOW te fiscaliseren. “Van de mensen die na 1945 zijn geboren, zal de vijftien procent met de hoogste inkomens in onze voorstellen vanaf 2011 gaan meebetalen aan de AOW”, licht PvdA-parlementariër Jet Bussemaker toe. Toch is dat niet eens het meest ambitieuze plan van de partij. De PvdA wil grootschalig gesubsidieerd werk scheppen in de vorm van tienduizenden investeringsbanen.

door: Gabor Mooij

De van origine politicologe Jet Bussemaker zit sinds 1998 voor de PvdA in de Tweede Kamer. Ze is afkomstig uit de wetenschap en stond al voor haar kamerlidmaatschap bekend als deskundige op het gebied van de sociale zekerheid. Binnen de PvdA geldt de woordvoerder sociale zaken en werkgelegenheid in de Tweede Kamer als belangrijk partij-ideoloog. Die prominente rol blijkt uit de vierde plaats die ze inneemt op de kandidatenlijst van de PvdA voor de Tweede Kamer. Sociale verbondenheid en het gevoel ergens bij te horen zijn voor haar essentiële principes in de politiek.

Visie

Hoe ziet het ideale sociale zekerheidsstelsel er volgens de PvdA over twintig jaar uit?

“In de toekomst richt de sociale zekerheid zich behalve op inkomensarmoede ook op tijdsarmoede. Het toekomstige stelsel maakt het overschakelen van werk naar scholing of van werk naar zorg gemakkelijker.

De PvdA streeft een ‘Wet van wederkerigheid’ na, een evenwicht tussen rechten en plichten van de burger. Burgers hebben recht op ondersteuning door de overheid. Hier tegenover staat dat de samenleving iets terug mag verwachten van de burger. Mensen die zonder ondersteuning kunnen, krijgen deze ook niet en degenen die wel hulp nodig hebben, krijgen deze wel. Daarnaast willen we een betrouwbare overheid die mensen iets te bieden heeft.

Verder zien we over twintig jaar graag een verzorgingsstaat in plaats van een verzorgingsstaat. Door een verdere decentralisering is de gemeente verantwoordelijk geworden voor de kerntaken op het gebied van de sociale zekerheid. Het lokale niveau wordt steeds belangrijker in het organiseren en toekennen van voorzieningen (WWB en WMO) en in het bij elkaar brengen en houden van maatschappelijke groepen (integratie).”

Hoe kijkt uw partij aan tegen eigen verantwoordelijkheid ten opzichte van solidariteit en een collectieve benadering?

“Er is eerder meer dan minder behoefte aan solidariteit, vanwege de vele ontwikkelingen in deze wereld en samenleving. De sociale zekerheid moet een maatschappij bevorderen waar niet ieder voor zich geldt, maar waar mensen elkaar willen en kunnen helpen.

Mensen willen niet alleen door de politiek worden aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid maar ook de overheid kunnen aanspreken op haar verantwoordelijkheid. De kabinetten Balkenende hebben eigen verantwoordelijkheid gebruikt als schuilmantel voor bezuinigingen. Tegelijkertijd werden de topinkomens met rust gelaten. Hierdoor nam het vertrouwen van veel mensen in de overheid af en vond er een snelle erosie van de solidariteit plaats.”

Hoe ga je om met mensen die hun eigen verantwoordelijkheid niet kunnen nemen en met mensen die deze niet willen nemen?

“Mensen die hun eigen verantwoordelijkheid niet willen nemen, moeten met lik-op-stukbeleid worden aangepakt. Degenen die werk weigeren of tegen afspraken in geen scholing volgen, moeten worden gekort op hun uitkering of deze moet zelfs worden ingehouden. Voor jongeren moet om die reden een leer-werk plicht gaan gelden. De kwetsbaarste mensen die de eigen verantwoordelijkheid echt niet kunnen nemen, moeten zo goed mogelijk worden geholpen door de overheid. Daarnaast moeten de mensen om hen heen de ruimte krijgen om voor ze te zorgen.”

Hoe ga je daarnaast om met de individualisering en mensen die niet met het collectief mee willen doen door bijvoorbeeld geen verplichte premies te betalen?

“Individualisering is teveel gelijk komen te staan aan consumentisme en de ik-cultuur. Een samenleving moet meer zijn dan een som van de delen en om meer draaien dan alleen hetgeen in geld is uit te drukken.

De vrijheid van de een kan ten koste gaan van de vrijheid van de ander en moet daarom continu worden uitonderhandeld. We willen een samenleving waar men respect heeft voor de ander, een samenleving van goede burens.

Solidariteit kan alleen bestaan als zowel de samenleving als de burger rechten en plichten serieus nemen. Zowel voor de overheid en sociale partners als voor de burger geldt dat verantwoordelijkheden niet mogen worden afgewenteld.”

Wat vindt u van het vangnet dat de overheid momenteel biedt aan mensen die zichzelf niet redden? Hoe moet dat vangnet er over twintig jaar uitzien?

“Met het beleid van de kabinetten Balkenende is het vangnet er voor mensen die (langdurig) ziek worden of zelf geen inkomen kunnen verwerven er niet beter op geworden. Zij zijn meer dan vroeger op zich zelf aangewezen. Vroeger kwamen mensen misschien te makkelijk in de WAO, nu zit de opvolger, de WIA, bijna geheel op slot.

In dat kader zou ik graag een rol zien voor het gesubsidieerde werk, bijvoorbeeld in de vorm van vangnet- en investeringsbanen. Ook zouden alleenstaande ouders in de bijstand de mogelijkheid moeten krijgen om in deeltijd te werken, zodat ze zich zowel kunnen ontwikkelen als kunnen zorgen voor hun kind(eren).

Over twintig jaar wordt dat vangnet geboden door de lokale overheid, die daar ook zelfstandig invulling aan kan geven. De gemeente mag zelf bepalen of ze bijzondere bijstand verleent en of ze dat aan groepen of op individuele basis doet.”

Welke van de onderstaande opties vindt uw partij het beste passen bij het werk en inkomendossier:

- **urgent**
- **er zijn nog wat aanpassingen nodig**
- **kent weinig problemen, er is alleen ‘onderhoud’ nodig**

“Urgent”

Waarom heeft u deze optie gekozen?

“Er zijn nog teveel inactieven en mensen met een armoede- en/of schuldenproblematiek in deze maatschappij. Denk bijvoorbeeld aan ouderen die nog nauwelijks profiteren van de oplevende economie, arbeidsgehandicapten die moeilijk aan de slag komen en vluchtelingen en migranten bij wie de werkloosheid, ook als ze een hoge opleiding hebben in het land van herkomst, nog altijd zeer hoog is. Ook is er een steeds grotere groep werkloze laagopgeleiden, waaronder veel jongeren, die teveel buiten de samenleving komt te staan.”

Wat zijn de belangrijkste onderwerpen die de komende tijd op het gebied van werk en inkomen moeten worden opgepakt?

“Van de mensen die na 1945 zijn geboren, zal de vijftien procent met de hoogste inkomens in onze voorstellen vanaf 2011 gaan meebetalen aan de AOW. Dit streven we na, omdat we de AOW voor iedereen veilig willen stellen, ook voor toekomstige generaties. Ook stellen we dit voor, omdat we tegen het bevroren van uitkeringen zijn en omdat we de zorg voor iedereen toegankelijk en betaalbaar willen houden.

Het moet aantrekkelijker worden gemaakt de levensloopregeling te gebruiken voor maatschappelijke zinvolle doelen, zoals scholing en zorgverlof. Deze regeling wordt nu teveel gebruikt voor vroegpensioen. De regeling is bovendien voor hogere inkomens veel aantrekkelijker dan voor lagere inkomens.

Verder staan we voor een uitgebreid betaald ouderschapsverlof en een kwalitatief goede en betaalbare kinderopvang. Wij trekken daarom veel geld uit voor kinderopvang.

Belangrijk is verder het werk dat we aan de onderkant willen creëren door middel van investeringsbanen.”

Structuur

Naar welke uitvoeringsstructuur van de sociale zekerheid (gemeentemodel, werkgeversmodel, centraal model) gaat de voorkeur van de PvdA uit en waarom?

“Het gemeentemodel spreekt ons het meeste aan, omdat je op lokaal niveau vaak het beste ziet wat de problemen zijn en wat er nodig is om deze op te lossen. Gemeenten moeten meer zeggenschap krijgen over zowel de instroom als uitstroom van bijstandsgerechtigden. Ze moeten op de arbeidsmarkt iedereen die dat nodig heeft bij kunnen staan via maatwerk. Zo moeten gemeenten werkgelegenheid kunnen creëren. Ook zouden ze de ruimte moeten krijgen om bij niet-uitkeringsgerechtigden in reïntegratie te investeren.

De bureaucratie van UWV, CWI en sociale diensten zorgt ervoor dat mensen de weg kwijt raken. Het CWI moet niet alleen fungeren als intake organisatie, maar meer moeite steken in het bemiddelen van moeilijk plaatsbaren. Nu richt het zich teveel op de kansrijke werkloze.”

Wat voor aanpassingen zijn er nog nodig in de polisvoorwaarden van de sociale verzekeringen?

“De verzorgingsstaat is veranderd in een verzekeringsmaatschappij, met een nadruk op de polisvoorwaarden en kleine lettertjes. Daarom moet de rijksoverheid meer zaken overlaten aan gemeenten, zelforganisaties, onderlinge waarborgmaatschappijen, coöperatieve instellingen en de sociale partners.

We zijn het er nooit mee eens geweest dat het kabinet de polisvoorwaarden van de WAO eenzijdig heeft aangepast door de criteria voor herkeuring aan te passen voor degenen die op dat moment gebruik maakten van deze verzekering.

Zoals al eerder aangegeven hanteren wij het principe van wederkerigheid. Wij willen die wederkerigheid terug laten komen in de polisvoorwaarden.”

Moet er nog meer worden bezuinigd op de sociale zekerheid?

“Nee, we willen een arbeidsmarkt die beter functioneert. Dat bereik je niet door eenzijdig te bezuinigen op instrumenten die dat mogelijk maken. We willen dat deze weer meer worden ingezet. Er moet bijvoorbeeld geïnvesteerd worden in gesubsidieerde arbeid. Natuurlijk moet er zoveel mogelijk doorstroming plaatsvinden, maar mensen die een reguliere baan niet aankunnen, zullen altijd moeten kunnen terugvallen op gesubsidieerd werk. Daarnaast maken we ons onder andere hard voor loonkostensubsidies en de sociale werkvoorziening.”

Vindt de PvdA het noodzakelijk dat er een verdere integratie komt van de sectoren sociale zekerheid, arbeidsmarktbeleid en zorg?

“Alleen met integraal beleid kunnen burgers die in de knel zitten op maat worden geholpen. We willen onder andere meer samenhang tussen arbeidsmarktbeleid en beleid voor de zorg. Met ons plan voor investeringsbanen willen we banen scheppen in de zorg voor mensen die nu nog een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt.

Gemeenten krijgen nu aparte budgetten voor de betaling van uitkeringen ('het inkomensdeel') en voor het aan werk helpen van mensen ('werkdeel'). Dit hindert gemeenten in hun creativiteit en daarom moeten de schotten tussen inkomens- en werkdeel weg. De PvdA wil op termijn nog verder gaan door de budgetten voor inkomen, arbeidsmarkt, scholing en reïntegratie samen te voegen. Zo ontstaan meer mogelijkheden voor gemeenten om maatwerk te leveren.”

Wat kan de overheid naast wet- en regelgeving doen om ontwikkelingen binnen de sociale zekerheid in gang te zetten?

“Belangrijk is dat de kwaliteit van de dienstverlening aan de burger wordt verbeterd. Lange wachttijden, dubbele of driedubbele gegevens-uitvraag bij uitkeringsinstanties en ingewikkelde procedures zijn een grote bron van frustratie voor mensen en hebben een demotiverend effect.”

Trends

Hoe vang je de vergrijzing op?

“We willen van mensen vragen door te werken als ze kunnen. Dat geldt niet voor de fysiek zware beroepen, maar wel voor de overige beroepen. Om langer doorwerken te stimuleren willen we de mogelijkheid van deeltijdpensioen stimuleren. Ook zijn we voorstander van het invoeren van een flexibele AOW, waardoor mensen als ze dit willen niet meer vanzelfsprekend ontslagen worden op

hun 65e. Mensen die na hun 65ste willen doorwerken, moeten daarin niet belemmerd worden door regelgeving. Wie graag stopt op zijn 65ste kan dat natuurlijk altijd doen: 65 blijft de AOW-leeftijd. Verder moet de AOW meegroeien met de lonen, zodat er sprake is van welvaartsbehoud voor AOW'ers.

Ouderen die blijven werken zouden een hogere arbeidskorting moeten ontvangen, dat is de belastingaftrek voor werkenden. Daarnaast zouden ze een nuttige rol kunnen vervullen als jobcoach van jongeren. We zien ook wel wat in wisselbanen. Bouwvakkers die je bijvoorbeeld een tijd in de kinderopvang laat werken, houden het aan het eind van de rit langer vol.

Bedrijven moeten bij het in dienst nemen van ouderen een bijdrage krijgen in de kosten.”

Hoe wilt u solidariteit invullen wat het opvangen van de vergrijzing betreft?

“Solidariteit is hard nodig in een vergrijzende samenleving. Dat kan via drie sporen: mensen de kans bieden om aan het werk te komen, het aantrekkelijk maken voor mensen om langer door te werken en de sterkste schouders de zwaarste lasten laten dragen.”

Hoe wil de PvdA omgaan met het probleem van de kansarmen (mensen met geringe startkwalificaties of met een handicap) in de huidige aantrekkende economie en bij het steeds meer verdwijnen van laaggeschoolde arbeid naar lage loonlanden?

“De overheid en ook werkgevers moeten meer dan ooit investeren in scholing en opleiding. Het mag niet zo zijn dat er duizenden jongeren zonder diploma op de arbeidsmarkt komen. Daarnaast willen we kansarmen helpen via het drastisch verlagen van de premies voor laaggeschoold werk, via subsidies op laaggekwalificeerde arbeid en een extra werkbonus van 500 euro voor mensen met een inkomen rond het minimumloon. Verder zien we veel heil in het ontwikkelen van een markt voor persoonlijke dienstverlening (bijvoorbeeld de oppas en klusjesman) en het veel effectiever en ambitieuzer inburgeren en naar de arbeidsmarkt brengen van migranten dan Balkenende heeft gedaan. Voor allochtonen en in het bijzonder allochtone vrouwen willen we de leer-werk- en leer-werk-zorgtrajecten uitbreiden.”

Wat doe je voor mensen die helemaal geen kans meer hebben op de arbeidsmarkt?

“Ons streven is dat er voor iedereen een aanbod van werk, scholing of andere maatschappelijk zinvolle activiteiten moet zijn. Daarnaast zijn we voorstander van een inkomensgarantie voor degenen die echt niet meer kunnen werken.”

Moeten uitkeringsgerechtigden meer verplicht werk doen?

“Ja, er mag een tegenprestatie voor een uitkering worden gevraagd. Dat kan een maatschappelijke bijdrage zijn, zolang iemand nog geen werk gevonden heeft en inspanningen om zelf werk te vinden.”

Hoe kunnen we de jeugdwerkloosheid en de daarmee samenhangende problematiek van langdurige werkloosheid structureel opvangen?

“Allereerst kan dat door werkgevers voor jongeren met een minimumloon geen werkgeverspremies meer te laten betalen voor ziektewet, WW en WAO/WIA. Verder moeten alle jongeren tot 27 jaar naar school gaan of werk hebben. Voor jongeren zonder werk moet daarom een leer-werkplicht gaan gelden. Zo komen ze niet langdurig buiten de arbeidsmarkt te staan.

Daarnaast willen we een no-risk polis. Hierbij draait de werkgever niet op voor de kosten wanneer de jongeren zich ziek melden. Een tegenprestatie is dan dat de werkgever investeert in onderwijs.

Jongeren met of zonder uitkering moeten aanspraak kunnen maken op een Jongeren Ontwikkelingsbaan (JOB), als zij zelf binnen zes maanden geen baan kunnen vinden.”

Hoe staat de PvdA tegenover de armoedeproblematiek? Vindt u dat de armoedegrens die nu gehanteerd wordt te hoog ligt?

“De armoedegrens ligt zeker niet te hoog. Mensen die langdurig in armoede of van een minimumuitkering leven, hebben het bijzonder moeilijk, zeker omdat de uitkeringen de afgelopen bevroren zijn. De PvdA vindt dat uitkeringen, dus onder andere bijstand, AOW, ww en WIA, gekoppeld moeten blijven aan de stijging van de lonen. De laatste jaren werd alles duurder, terwijl de uitkeringen en het wettelijk minimumloon daarbij achter bleven.

Daarnaast vindt de PvdA dat mensen die langer dan drie jaar afhankelijk zijn van een uitkering een langdurigheidstoeslag moeten krijgen. De regering wil deze toeslag pas geven na vijf jaar. Armoede ontstaat vaak als gevolg van schulden; de PvdA wil meer ambitie en betere afstemming van diensten in de schuldhulpverlening. Bedrijven die mensen valse beloften voorwenden over afbetalingsregelingen moeten harder aangepakt worden.

Zoals al eerder gesteld, willen we alleenstaande ouders de kans geven om via deeltijdwerk aan de bijstand te ontsnappen. Zij krijgen daarvoor een toeslag. Ook willen we een armoedeval voorkomen door een premie te geven aan bijstandsgerechtigden die zich inspinnen richting de arbeidsmarkt. Bij armoede gaat het vaak om gezinnen. De PvdA wil hun koopkracht verbeteren via een verhoging van de kinderkorting.”

Hoe staat u tegenover gesubsidieerde arbeid?

“Wij zijn sterk voorstander van gesubsidieerde banen. Er is een groep mensen die zonder deze banen geen kans op participatie heeft en waarvoor het alternatief is dat ze achter de geraniums blijven zitten. Gesubsidieerde arbeid kan in de vorm van investeringsbanen. De PvdA wil uiteindelijk over een aantal jaren tienduizenden van deze banen scheppen aan de onderkant van de arbeidsmarkt in de sectoren onderwijs, zorg en veiligheid. Daarnaast willen we deze banen ook mogelijk maken in de private sector. Een werknemer kan maximaal drie jaar gebruik maken van een investeringsbaan.”

In wat voor mate moet je werknemers beschermen tegen ontslag?

“De Nederlandse arbeidsmarkt is behoorlijk flexibel en door de veranderingen in de sociale zekerheid van de afgelopen jaren is dat alleen maar toegenomen. Het is om die redenen niet noodzakelijk het ontslagrecht te flexibiliseren. Vaak wordt in dat verband verwezen naar Denemarken, maar daar is niet alleen het ontslagrecht flexibeler, maar wordt ook veel meer geïnvesteerd in scholing en actief arbeidsmarktbeleid. Zonder die voorwaarden leidt het flexibiliseren van ontslagrecht tot slechtere posities van werknemers en daar voelen wij niet voor. Wel is het Nederlandse ontslagrecht behoorlijk ingewikkeld. Als het ontslagrecht al zou moeten veranderen, dan alleen om het makkelijker en transparanter te maken. Hierdoor gaan werkgevers en werknemers er op vooruit en niet een grote juristenindustrie die verdient aan de huidige ontslagregelingen.”

Wat vindt u van de huidige kinderopvang en hoe kan deze worden verbeterd?

“De PvdA wil kwalitatief goede vrij toegankelijke kinderopvang. Daarom moet de kinderopvang voor drie dagen per week gratis worden. Kinderopvang is een basisrecht. Dat moet je niet laten afhangen van het bedrijfsleven, dat moet je regelen via de algemene middelen. Ouders melden zich wat ons betreft voor het regelen van de kinderopvang niet meer bij hun werkgever. Werkgevers hoeven geen bijdrage meer te betalen. Een werknemer met kinderen is dan niet duurder meer dan een werknemer zonder kinderen. Daarnaast willen we de gescheiden organisaties van kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en voorscholen voor kinderen van nul tot vier jaar samenvoegen.”

De arbeidsongeschikten vormen in Nederland nog steeds een zeer grote groep. Hoe wilt u ervoor zorgen dat deze groep kleiner wordt?

“De nieuwe WIA is een onding; bureaucratisch, technocratisch, de menselijke maat ontbreekt. Mensen in zware beroepen zoals in de thuiszorg komen, ook als ze ernstige beperkingen hebben, niet of nauwelijks meer voor een uitkering in aanmerking. Dat komt door het inkomensverlies dat WIA als uitgangspunt hanteert. Mensen die rond het minimumloon verdienen, kunnen nooit volledig arbeidsongeschikt worden verklaard omdat zij bij ziekte nooit tachtig procent van hun inkomen kwijt raken. Bij ontslag na ziekte komen zij terecht in de bijstand. Degenen die twee keer modaal verdienen verliezen wel snel 80 procent van hun inkomen en worden daarmee bijna altijd volledig arbeidsongeschikt.

Verder zouden we de effectieve Pemba-regeling willen behouden en de aanscherping van keuringscriteria van de laatste jaren willen terugdraaien.”

Wat vindt u van de huidige arbeidsreïntegratie en hoe zou deze er op termijn uit moeten zien?

“De huidige reïntegratie is niet effectief genoeg. Voor teveel geld worden te weinig mensen naar werk toegeleid. De reïntegratietrajecten zijn vaak te kort en niet duurzaam genoeg, omdat echte omscholing en investering te duur is. Voor een succesvolle reïntegratie moet er meer in mensen worden geïnvesteerd. Scholing is onontbeerlijk bij reïntegratie, maar is een steeds kleinere plaats gaan innemen in de reïntegratie, omdat de financiering op basis van resultaat centraal kwam te staan. Dit kan worden opgelost door net als in Australië het scholingsbudget apart te benoemen. Verder moeten reïntegratietrajecten een meer vraaggericht karakter krijgen. De trajecten moeten veel meer samen met werkgevers worden vormgegeven. Tot slot moeten als onderdeel van reïntegratie leer-werkbanen ontwikkeld worden.”